

informatie is gemaakt en onafhankelijk van de vraag of het om gevoelige informatie gaat. Met nadruk wordt hieraan toegevoegd dat het Hof niet geïnteresseerd is te weten of de kaart gevoelige informatie bevatte, dan wel of de informatie op een voor de geficheerde ongunstige wijze is aangewend. Het louter opslaan volstaat voor de toepassing van artikel 8 EVRM. Deze methodische opstelling staat evenwel lijnrecht tegenover de wijze waarop het Hof kijkt naar klachten over beeldopnamen en foto's, waarbij wel degelijk gekeken wordt naar de aard van de vergaarde informatie en het gebruik dat hiervan wordt gemaakt.

ZELFSTANDIG GRONDRECHT BESCHERMING PERSOONSGEGEVENS

Op het einde van jaren zestig vroeg de parlementaire raad van de Raad van Europa, het Comité van Ministers, of het Verdrag van 1950 en het recht van de nationale staten, voldoende bescherming bood op grond van de voortschrijdende informatisering. Het Comité van Ministers gaf aan dat drie problemen een oplossing behoeften. Ten eerste was er het probleem van de toepasbaarheid van artikel 8 EVRM op de privésector, een toepassing die in de jaren zestig niet werd aanvaard. Ten tweede omvat het recht op privéleven niet noodzakelijk alle persoonsgegevens, wat de vraag doet rijzen over de bescherming van de andere persoonsgegevens. Ten derde werd aangenomen dat het recht op toegang tot gegevens voor een geregistreerde niet vervat was in artikel 8 EVRM. Geconcludeerd werd dat het Europees verdrag een te defensieve houding t.o.v. de privacy vertoonde en dat een meer positieve actie gewenst was. Uiteindelijk kwam het data protectionverdrag tot stand dat later de basis vormde voor de Europese richtlijn 95/46/EG van 24 oktober 1995 met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens, die een minimum wettelijk kader schept voor het verwerken van persoonsgegevens. Actueel wordt gewerkt aan een herziening van deze richtlijn 95/46/EG. Niet alleen omdat het wettelijk kader niet in alle lidstaten gelijklopend is, maar ook doordat de ontwikkelingen in de informatiemaatschappij tot een aantal aanpassingen nopen. Door het Verdrag van Lissabon van 13 december 2007 is de bescherming van persoonsgegevens sinds 1 december 2009 terecht als een zelfstandig grondrecht gecodificeerd.

NIET ALLE PERSOONSGEGEVENS GELIJK

Het valt bij een ogenschouw van de Straatsburgse jurisprudentie op dat niet alle persoonsgegevens beschermwaardig worden geacht op grond van het recht op eerbiediging van het privéleven. Bij de toepassing van dit grondrecht wordt altijd gekeken naar de aard en de mate van intimiteit van de betrokken informatie. Alleen zgn. 'privacygevoelige persoonsgegevens' worden onder toepassing van het EVRM gebracht. Niet-privacygevoelige persoonsgegevens vallen erbuiten. Het onderscheid tussen privacygevoelige en niet-privacygevoelige persoonsgegevens wordt echter in het gegevensbeschermingsrecht niet gemaakt. Deze tak van het recht verstrekt bescherming aan elk gegeven dat naar personen verwijst. Maar de verwerking van gevoelige persoonsgegevens wordt wel aan een strengere regime onderworpen.

De WVP omschrijft zes specifieke categorieën van persoonsgegevens die 'gevoeliger' zijn dan de overige gegevens die over het algemeen verwerkt worden:

- persoonsgegevens waaruit het ras blijkt;
- persoonsgegevens waaruit de politieke overtuiging blijkt;
- persoonsgegevens waaruit de godsdienstige of een andere levensbeschouwing blijkt;
- persoonsgegevens die betrekking hebben op de gezondheid;
- persoonsgegevens die betrekking hebben op de het seksueel gedrag;
- persoonsgegeven over politionele en gerechtelijke antecedenten.

Voor deze gegevens geldt een principiële verbod om ze te verwerken. Van groot belang is dat de gegevens niet noodzakelijk betrekking moeten hebben op het ras, de etnische afstamming, enz., want het is voldoende dat uit de gegevens het ras, de etnische afstamming, enz. kunnen worden afgeleid, wat ruimer is. Deze interpretatie wordt door het Europees Hof van Justitie ook gevolgd ten aanzien van het begrip 'gezondheidsgegevens', die ruimer is dan louter medische gegevens, zoals onderzoeksresultaten of röntgenfoto's.

Het principiële verwerkingsverbod wordt grotendeels ongedaan gemaakt door de vele uitzonderingen. Behalve de schriftelijke toestemming van de betrokkene, is de verwerking van gevoelige gegevens toegestaan, indien de verwerking door een wettelijke regeling is toegelaten. Deze schriftelijke toestemming kan echter te allen tijde worden ingetrokken. Wat betreft de verwerking van gerechtelijke gegevens geldt daarentegen een bijkomende bescherming: De schriftelijke toestemming van de betrokkene kan het verwerkingsverbod niet opheffen. Er is bijgevolg altijd een wettelijke regeling nodig opdat de verwerking van gerechtelijke gegevens toelaatbaar is.

Omdat de richtlijn deze uitzondering niet oplegt en omdat duidelijk is dat in onze economie met sterke en zwakke actoren de toestemming altijd gebruikt (misbruikt) zal worden in het nadeel van de zwakkere actoren (de consument, de behoeftige, de aanvrager van diensten, enz.), legt de Belgische wetgever een bijzonder zware hypotheek op de rechtsbescherming waarin aanvankelijk werd voorzien. Om de pijn te verzachten en om tegemoet te komen aan de terechte kritiek van de Raad van State wordt in de wet bij deze uitzondering bepaald dat de Koning, bij een in Ministerraad overlegd besluit na advies

van de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer, kan bepalen in welke gevallen het verbod om de in dit artikel bedoelde gegevens te verwerken niet door de schriftelijke toestemming van de betrokkene ongedaan kan worden gemaakt. Tot op vandaag is deze bijkomende verstrekte bescherming niet opgelegd voor verwerkingen voor historisch, statistisch en wetenschappelijk onderzoek. Overigens bepaalt hetzelfde K.B. dat indien de verantwoordelijke voor de verwerking een dergelijke uitzondering gebruikt, hij naast de inlichtingen over de identiteit van de verantwoordelijke voor de verwerking aan de betrokkene ook de redenen moet meedelen waarom die categorieën van gegevens worden verwerkt evenals de lijst van de categorieën van personen die toegang hebben tot de gegevens.

BELANG VAN PRIVACY IN BIBLIOTHEEK- EN ARCHIEFSECTOR

De oorspronkelijke WVP voorzag in een algemene uitzondering voor verwerkingen waarbij uitsluitend persoonsgegevens worden aangewend die ingevolge een wets- of reglements bepaling onder een voorschrift van openbaarmaking vallen, zoals het handelsregister. Ook werd in een algemene uitzondering voorzien voor de verwerkingen waarbij uitsluitend persoonsgegevens worden aangewend waarvan de betrokkene de openbaarmaking verricht of doet verrichten, voor zover de verwerking de finaliteit van deze openbaarmaking eerbiedigt, zoals het aankondigen van een geboorte of overlijden. Ten slotte was een algemene uitzondering voorzien voor de verwerkingen van persoonsgegevens die overeenkomstig de wet van 4 juli 1962 betreffende de openbare statistiek worden verricht. Al deze verwerkingen vallen voortaan onder het toepassingsgebied van de wet. Deze uitzonderingen werden trouwens in de rechtsleer niet toegejuicht.

Wat betreft de verwerking van persoonsgegevens in de bibliotheek- en archiefsector zijn deze zowel in de oorspronkelijke WVP als in de huidige stand van de wet onderworpen aan de beginselen van de WVP. Daarbij dient opgemerkt dat de wetgever specifiek belang hecht aan de verwerkingen voor historisch, statistisch en wetenschappelijk onderzoek. Er is namelijk voorzien in uitzonderingen op het verwerkingsverbod van de hiervoor besproken gevoelige gegevens, waarbij de spelregels nader zijn uitgewerkt in het KB van 13 februari 2001 ter uitvoering van de WVP voor zover het gaat om verdere verwerkingen van persoonsgegevens die oorspronkelijk voor een ander doeleinde werden verwerkt. Dat kan bijvoorbeeld het geval zal zijn wanneer de vorser in het Rijksarchief verbanden wil zoeken tussen persoonsgegevens en feiten in verband met collaboratie en/of bepaalde criminele fenomenen wil in kaart brengen aan de hand van gerechtelijke dossiers.

Archieven vormen een belangrijke bron van informatie voor (wetenschappelijk) onderzoek. Maar ter bescherming van bepaalde belangen van de Staat en de persoonlijke levenssfeer van de betrokkenen kan de informatie in principe pas ontsloten worden na langdurige termijn. Het ontsluiten van gearchieveerde informatie na een bepaalde termijn wordt door de wetgever en Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer (CBPL) gezien als een belangrijk waarborg voor de bescherming van het privéleven van de personen die in de archieven worden genoemd. Aan de andere kant zijn ze zich ook bewust van de toegevoegde waarde van het (wetenschappelijk) onderzoek dat erop gericht is bepaalde fenomenen te beschrijven die het maatschappelijk belang dienen of nog andere zoals de volksgezondheid. Zo behoort het verwerken

van persoonsgegevens doorgaans tot de kern van het historisch onderzoek, zodat het opstarten en het resultaat van het onderzoek afhankelijk is van de toegang tot deze persoonsgegevens. Vandaar dat is voorzien in een wettelijke omkadering voor de verwerking voor historisch, statistisch en wetenschappelijk onderzoek ingeval de gegevens worden verwerkt voor andere dan het oorspronkelijk doeleinde. Uitgangspunt is dat gewerkt wordt met anonieme gegevens. Dit zijn gegevens die niet meer herleidbaar zijn tot het individu. Is dat onmogelijk, dan wordt een volgende privacybeschermende gradatie ingebouwd, namelijk het gebruik van gecodeerde gegevens. In tegenstelling tot anonieme gegevens, zijn gecodeerde gegevens wel herleidbaar tot het individu, maar de 'sleutel' om deze gegevens te decoderen is niet in handen van de vorser. Hij kan de gecodeerde gegevens in principe niet omzetten naar gegevens waaruit de identiteit van de betrokkene kan afgeleid worden. Indien ook het verwerken van gecodeerde gegevens onmogelijk blijkt, zal de vorser in principe de toestemming van de betrokken moeten verkrijgen. Maar dit laatste legt een zware last op de vorser, wat in de praktijk vaak een onoverkomelijke hinderpaal blijkt te zijn om het onderzoek aan te vatten. Hij moet niet alleen de toestemming van de betrokken personen verkrijgen, maar ook inlichtingen aan de betrokkenen verstrekken over zijn identiteit, de herkomst van de gegevens, de redenen waarom die categorieën van gegevens worden verwerkt, de lijst van de categorieën van personen die toegang hebben tot de gegevens en aangifte doen bij de CBPL. De vorser wordt evenwel van zijn informatieplicht aan de betrokkene ontheven wanneer die onmogelijk blijkt of onevenredig veel moeite kost. Maar dat is een feitenkwesie die de last op de schouders van de vorser er niet minder op maakt. Waar deze personen zich op een bepaalde tijd bevinden — of nog in leven zijn — is vaak een onmogelijke klus om geklaard te krijgen en zal bijgevolg het onderzoek zwaar hypothekeren. Een oplossing zou er misschien in kunnen bestaan dat de vorser na het ondertekenen van een geheimhoudingsverklaring toegang krijgt tot de nominatieve gegevens uit de archieven, maar deze vervolgens via een onafhankelijk intermediaire speler (waarvan de CBPL deel uitmaakt) laat coderen voor de publicatie van het onderzoek, rekening houdend met specifieke doeleinde van het onderzoek, het publiek karakter van de historische feiten en/of de betrokken personen en het maatschappelijk belang dat ermee gediend wordt. Op deze manier kan de objectiviteit van het onderzoek nadien nog geverifieerd worden. Software is zodanig geavanceerd dat persoonsgegevens kunnen 'gemijnd' worden. Dit komt erop neer dat via geautomatiseerde processen gegevens uit diverse databanken kunnen samengebracht worden waaruit vervolgens informatie kan gegenereerd worden die op een traditionele manier onmogelijk is. Het resultaat van de gecorrleerde gegevens kan een totaal ander beeld van de betrokkene scheppen met mogelijks negatieve gevolgen.

Deze problematiek speelt ook in de gevallen waar de gegevens in principe openbaar zijn, zoals in bibliotheken. Ook hier moet de finaliteit gerespecteerd worden: Het recht op informatie staat op zichzelf niet gelijk met het verwerken van persoonsgegevens voor gelijk welk doeleinde. Onderzoek dat een belangrijke bijdrage kan leveren voor het hedendaags en toekomstig maatschappelijke leven moet ons inziens onder omstandigheden de verwerking van persoonsgegevens (zonder toestemming van de betrokkene) rechtvaardigen, zonder dat dit voor de vorser in de praktijk quasi onmogelijk wordt gemaakt. Daarbij is een duidelijke aflijning van het doel van het onderzoek en een goed doordachte afweging ten aanzien van de bescherming van de privacy in het licht van het (verder) gebruik van de gegenereerde informatie van primordiaal belang. ■■